

El *canti* (PS 3)

(ALDC, IX, 2006. El *canti* [PS 3])

La persona 3 del present de subjuntiu del llat. CANTARE era CANTET que, en cat., per pèrdua de la desinència, va donar *cant* (“que ell *cant*”) coincident amb el resultat de la persona 1, *cant*, del llat. CANTEM, la qual cosa va provocar sincretisme verbal, que es repetiria després provocant canvis successius; aquesta forma sense desinència, habitual en cat. ant., actualment només es troba en alguna forma verbal (“perque el *mossec*” 80) i en frases fossilitzades com *Déu us (vos) guard*. A partir de formes verbals acabades en oclusiva + *r* (com *comprar*), que rebien una -*e* de suport (*compre*), aquesta es va estendre a verbs de la classe I per a esdevenir-ne la desinència, *cante*, habitual en val. i bona part del nord-occ., amb recialles en ross. (*cant*[ə] 3) o canvis en cat. occ. (*cant*[a] 168, 182, *cant*[a] 88); vocal que es va tancar en -*i*, un canvi que ha estat objecte de diverses interpretacions: a) tancament de -*e* en -*i* pel hiat vocàlic ocasionat per fonosintaxi (“vull que *cante* aquesta cançó”; Fouché, 1924 b: 111-112 i Moll, 1952: § 312), però, atès que el canvi va tenir lloc en cat. or. a partir del s. XVIII, quan la vocal es pronunciava neutra, és difícil acceptar aquesta proposta; b) extensió de la -*i* de verbs en -*iar*, com *fii*, *canvii* (Nonell, 1895: § 161), però es tracta de fets esporàdics; c) extensió de la desinència -*ia* de subjuntius com la de *sàpia*, *càpia*, *tròpia*, *plàcia*, freqüent en aquests verbs abans del s. XVI, i ampliada al subjuntiu d’altres verbs (*càntia*, *arribia*, *dúguia*, etc.), d’ús durant els segles anomenats de la Decadència, i posterior reducció de -*ia* > -*i* per fonosintaxi davant un mot començat per vocal neutra i “pel fenomen d’afebliment usual en les desinències verbals” (Gulsoy: 1993: 414).

Aquesta teoria, insinuada per Meyer-Lübke i Tomàs Fortesa, desenvolupada per Coromines i Gulsoy (1993: 390-411) i reforçada per J. Allières per la comparació amb parlars gascons, és la que considerem més acceptable.

Un altre resultat és producte de l’assimilació de subjuntiu de verbs tipus *compre*, *done*, que tenien *o* tònica al radical i que van assimilar la -*e* final a la *o* accentuada i van generar formes com *recobro*, *trobo*, *conto*, etc., amb la possible complicitat de subjuntius com *menyspreu/-o*, *confiu/-o*, amb vocal que corresponia a l’evolució de -*TJ-*, -*D-*. Aquesta variant en -*o*, documentada ja al s. XIV, es troba en part del nord-occ. i del tort. (cf. “lo dia que mos *demano*” 145), a voltes mudada en [u], *cant*[u] 96, 103; el canvi, intuït per J. Allières (1963-1968), ha estat desenvolupat per J. Coromines (cf. Gulsoy, 1993).

Quant a la desinència de *càntiga* (present en altres verbs: “perque l’*escaliviga*” 80), l’origen seria diferent segons l’àrea geogràfica: en els parlars baleàrics, sobretot el mall., respondria a una analogia amb *córrega* i *òbriga*, formes antigues; en canvi, en el català peninsular (*càntigu*[e] 126), les formes *sàpiga* i *càpiga* (que no figuren als nostres materials) deuriem la seva -*g*- als plurals *sapigueu*, *sapigueu*, analògiques de *creguem*, *cregueu*, *estiguem*, *estigueu* (Gulsoy, 1993: 384 i 411-413). Recordem que *càntia* s’ha recollit en mall. (82) i en nord-occ. (133).

Des d’una perspectiva geogràfica, el cat. occ. es mostra més conservador, amb *cant*[e] (inclosa la isoglossa de *cant*[o]) enfront del caràcter més innovador del cat. or. (*cant*[i]), amb l’apèndix de *càntiga* en mall., que, pel seu isolament, comparteix l’arcaisme amb la innovació.

Són formes normatives *canti* (model *porti*), des del *DOrt*, 1917, i *cante*, *cant* (model *porte*, *port*), des de Fabra, 1918 (pàg. 70), mentre que la *GIEC* (pàg. 276) suprimeix *cant*, atès el seu ús pràcticament nul; la *PEOLC Morfologia* (pàg. 26-27) considera *canti* i *cante* de l’àmbit general (i prescindeix igualment de *cant*) i no recomanables *càntiga* ni *canto*.

